

UDK 78(05)

ISSN 1450-9814

MUSICOLOGY

*Journal of the Institute of Musicology of the
Serbian Academy of Sciences and Arts*

4

Editor-in-Chief

Melita Milin

Editorial Board

Aleksandar Vasić, Jelena Jovanović, Danka Lajić-Mihajlović,
Biljana Milanović, Vesna Peno, Katarina Tomašević

Belgrade, 2004.

МУЗИКОЛОГИЈА

*Часопис Музиколошког института
Српске академије наука и уметности*

4

Главни и одговорни уредник

Мелита Милин

Чланови редакције

Александар Васић, Јелена Јовановић,
Данка Лајић-Михајловић, Биљана Милановић,
Весна Пено, Катарина Томашевић

Београд, 2004.

ИЗДАВАЧКИ САВЕТ

Дејан Медаковић, Дејан Деспић, Алберт ван дер Схоут (Амстердам),
Јармила Габријелова (Праг)

EDITORIAL COUNCIL

Dejan Medaković, Dejan Despić, Albert van der Schoot (Amsterdam),
Jarmila Gabrielova (Prague)

АДРЕСА РЕДАКЦИЈЕ / ADDRESS OF THE EDITORIAL BOARD

Кнез Михаилова 35, 11000 Београд, Србија и Црна Гора
Knez Mihailova 35, 11000 Belgrade, Serbia and Montenegro

e-mail: musicinst@sanu.ac.yu

Лектор: Мирослав Николић

Преводилац: Greta Goetz

Компјутерски слоџ текста и технички уредник: Горан Јањић

Компјутерски слоџ нотног текста: Слободан Варсаковић

Ликовно решење корица: Зоран Мујбеговић

Ликовно решење логотипа: Владета Стојић

Штампа: Идеапринт

*Објављивање овог броја финансијски је помогло Министарство
за науку и заштити животне средине Србије.*

Садржај / Contents

Реч уредника.....	9
Editorial	11

Тема броја: Утицаји / Интертекстуалности у музици *The Main Theme: Influences / Intertextuality in Music*

<i>Valentina Sandu-Dediu</i> , Mozarts Gegenwärtigkeit in der zeitgenössischen Musik. Werken von F. Weiss, A. Schnittke, V. Dinescu, R. Vlad, A. Stroe, T. Olah, H.-P. Türk und D. Dediu	15
<i>Валентиџина Санду-Дедиу</i> , Моцартово присуство у савременој музици. Дела Ф. Вајса, А. Шниткеа, В. Динеску, Р. Влада, А. Строеа, Т. Олаха, Х.-П. Тирка и Д. Дедиуа, <i>резиме</i>	23
<i>Катјарина Томашевић</i> , Стилске координате ораторијума „Васкрсење“ Стевана Христића (1912) и питање раскршћа традиција у српској музици 20. века	25
<i>Katarina Tomašević</i> , Stylistic Directions in Stevan Hristić’s Oratorio “Vaskrsenje” (“Resurrection”). The Question of Crossroads-Traditions in Serbian Music at the Beginning of the 20th Century, <i>Summary</i>	37
<i>Александар Васић</i> , Музикографија Српског књижевног гласника и идеологија југословенства	39
<i>Aleksandar Vasić</i> , The Yugoslav Idea and Serbian Musical Critique in the “Serbian Literary Magazine” (1901–1941), <i>Summary</i>	58
<i>Мелија Милин</i> , Унутарња биографија композитора. Скица за студију о утицајима у делима Љубице Марић.....	61
<i>Melita Milin</i> , A Composer’s Inner Biography. A Sketch for the Study of Influences in Ljubica Marić’s Oeuvre, <i>Summary</i>	81
<i>Anastasia Siopsi</i> , “The Maiden and Death”: A Comparative Reading of the Homonymous Compositions of Nikos Skalkottas and Antiochos Evangelatos as Narrations of Greek Tradition	83
<i>Анастасија Сиојси</i> , „Девојка и Смрт“: Компаративно читање истоимених композиција Н. Скалкотаса и А. Евангелатоса као нарација грчке традиције, <i>резиме</i>	89

<i>Barbara Dobretsberger</i> , Musik als Sprache, oder strukturalistisches Denken in der Musik am Beispiel Pierre Boulez	91
<i>Барбара Добрејисберџер</i> , Музика као говор, или структуралистичка мисао о музици на примеру Пјера Булеза, <i>резиме</i>	104
<i>Maria Kostakeva</i> , Innere Emigration und Diktatur. Die getarnten Botschaften in den Opern “Der Meister aus Wojana” von K. Iliev und “Der gefesselte Prometheus” von L. Nikolov	105
<i>Марија Косџакева</i> , Унутарња емиграција и диктатура. Скривене поруке у операма „Мајстор из Бојане“ К. Илијева и „Оковани Прометеј“ Л. Николова, <i>резиме</i>	112
<i>Nadežda Mosusova</i> , Samuel Beckett and Music. An Absurd Essay about the Idea of Musicality and Musical Form in Samuel Beckett’s Short Pieces – Influences and Possibilities	113
<i>Надежда Мосусова</i> , Семјуел Бекет и музика. Апсурдни есеј о идеји музикалности и музичкој форми у Бекетовим кратким комадима, <i>резиме</i>	120
<i>Vesna Peno</i> , Типиком непрописане причасне песме у новијој традицији српског црквеног појања	121
<i>Vesna Peno</i> , Communion Songs Not Regulated by the Typicon in the Recent Tradition of Serbian Church Singing, <i>Summary</i>	152

Varia

<i>Jan Steszewski</i> , Roman Ingarden’s Theory of Intentional Musical Work .	155
<i>Јан Сџешевски</i> , Ингарденова теорија интенционалног музичког дела, <i>резиме</i>	164
<i>Aleksandar Vasić</i> , Музички критичар Густав Михел.....	167
<i>Aleksandar Vasić</i> , Music Critic Gustav Michel, <i>Summary</i>	194
<i>Jelena Ђ. Simonović-Schiff</i> , Симфонијске композиције Петра Бергама (са гледишта шездесетих и деведесетих година XX века).....	195
<i>Jelena Ђ. Simonović-Schiff</i> , Petar Bergamo’s Symphonic Compositions. Perspectives of the 1960s and 1990s, <i>Summary</i>	222

<i>Борислав Чичовачки</i> , „Зора Д.“ Исидоре Жебељан – пут ка новој опери.....	223
<i>Borislav Čičovački</i> , “Zora D.” by Isidora Žebeljan – Towards the New Opera, <i>Summary</i>	244

Прикази и рецензије / Reviews

<i>Јелена Јовановић</i> , Daiva Račiunaite-Vučiniene: <i>Sutartines</i> – <i>Lithuanian Polyphonic Songs</i> , Vaga Publishers, Vilnius 2000.	249
<i>Jelena Jovanović</i> , Daiva Račiunaite-Vučiniene: <i>Sutartines – Lithuanian Polyphonic Songs</i> , Vaga Publishers, Vilnius 2000,	
<i>Данка Лажућ-Михајловић</i> , Радмила Петровић, Јелена Јовановић: „Еј, Рудниче, ти планино стара“ – традиционално певање и свирање групе „Црнућанка“, Београд, 2003	254
<i>Danka Lajić-Mihajlović</i> , Radmila Petrović, Jelena Jovanović: “Hey, Rudnik, you Old Mountain” – Traditional Singing and Playing by the “Crnućanka” Group	
<i>Miloš Velimirović</i> , Vesna (Sara) Peno, “From the Hilandar’s Chanters’ Treasury – Vikentije Monk from Hilandar Monastery”, Novi Sad, 2003	257
<i>Милош Велимировић</i> , Весна (Сара) Пено, „Из хиландарске појачке ризнице – Викентије Хиландарац“, Нови Сад, 2003.	
<i>Maria Kostakeva</i> , Musik und Wort. Berichte über die Konferenzen in Berlin (18–21 Juni 2003) und Bratislava (12–14 November 2003) ...	259
<i>Марија Косџакева</i> , Музика и реч. Приказ скупова у Берлину (од 18–21. јуна 2003) и Братислави (од 12–14. новембра 2003)	
<i>Anastasia Siopsi</i> , “Romanticism and Nationalism in Music”, conference held in Corfu, 17–20 October 2003	261
<i>Анастасија Сиојси</i> , „Романтизам и национализам у музици“, музиколошки скуп одржан на Крфу од 17–20. октобра 2003.	
<i>Катјарина Томашевић</i> , „Нова Европа и нова музика, 1918–1941“, музиколошки скуп одржан у Брну од 28. септембра до 2. октобра 2003.....	263
<i>Katarina Tomašević</i> , “New Europe and New Music, 1918–1941”, conference held in Brno, 28. September –2. October 2003.	

<i>Мелија Милин</i> , „Преписка међу музичарима“. Научни скуп одржан у Лајпцигу 4. и 5. децембра 2003.	267
<i>Melita Milin</i> , “Musical Correspondences as Reflections of Inter-regional Cultural Relations in Central and Eastern Europe”, conference held in Leipzig, 4–5. December 2003.	

In memoriam

<i>Богдан Ђаковић</i> , Рудолф Бручи (1917–2002).....	273
<i>Bogdan Đaković</i> , Rudolf Bruči	
<i>Надежда Мосусова</i> , Енрико Јосиф (1924–2003)	278
<i>Nadežda Mosusova</i> , Enriko Josif	
<i>Мелија Милин</i> , Љубица Марић (1909–2003)	282
<i>Melita Milin</i> , Ljubica Marić	
Аутори / Contributors	287

НОВА МУЗИКА У “НОВОЈ” ЕВРОПИ 1918–1938. ИДЕОЛОГИЈА, ТЕОРИЈА И ПРАКСА

Научни скуп одржан у Брну,
од 29. септембра до 1. октобра 2003. године

Брно, град богате културне и уметничке традиције, угледни универзитетски центар Средње Европе и музичка престоница Моравске, већ тридесетосам година за редом, захваљујући двама престижним манифестацијама – фестивалу *Моравска јесен* и, посебно, музиколошком колоквијуму – потврђује своју запажену улогу на међународној музичкој сцени. У новијој општој историји музике чувен по томе што је у њему живео и стварао Леош Јаначек, за историју српске музике значајан по извођењу опере *Кошићана* Петра Коњовића, град Брно био је прошле јесени домаћин одличним симфонијским (*Симфонијски оркестар Санкт Петербурга, Мађарског и Чешког радија*), камерним (*Ансамбл Маршину* нпр.) и вокалним (*Schola Gregoriana Pragensis*) ансамблима, као и групи од двадесетседморо музиколога из девет земаља света који су узели учешће у тродневном раду научног скупа са атрактивном темом: *Нова музика у „новој“ Европи 1918–1938. Идеологија, теорија и пракса*.

Скуп је одржан од 29. септембра до 1. октобра 2003. године, у здању Моравског музеја, у одличној организацији сарадника Института и Катедре за музикологију Масариковог универзитета, а под покровитељством Скупштине града, издавачке куће Беренрајтер (Bärenreiter) из Прага и Аустријског института за проучавање Источне и Југоисточне Европе. Отварајући прву радну сесију, проф. др Микулаш Бек (Mikuláš Běk), председник Организационог одбора и шеф Катедре за музикологију, позвао је учеснике да минутом ћутања одају пошту угледном колеги, преминулом проф. др Јиржију Фукачу (Jiří Fukač) који је, захваљујући свом научном ауторитету, ентузијазму и великом залагању, изузетно много допринео континуитету, актуелности, квалитету и међународној афирмацији музиколошких сусрета у Брну.

Осим немачког, званични језик скупа био је и енглески, што је овог пута охрабрило учешће већег броја колега млађе и средње генерације из Русије, Америке и саме Чешке републике. Тиме су истовремено била испуњена и очекивања организатора да, анимирањем нових учесника, и сама физиономија скупа буде тематски разноврсно и широко постављена, освежена савременим методолошким погледима. Подстрек за „ново читање“, ревизију и употпуњавање слике о историји „нове“ европске музике у периоду између два светска рата, учесници су добили већ у позивном писму др Микулаша Бека. Упозоравајући на далекосежне промене које су у пољу културне историографије наступиле након објављивања капиталних студија немачког историчара Фердинанда Зајбта (Seibt), организатори су сугерисали учесницима да усмере пажњу ка темама „нове“ музике, музичког модернизма и авангарде „с оне стране“ линије која повезује Париз и Берлин, дакле у оним деловима Европе који су на најновијој,

посткомунистичкој геополитичкој мапи света „почаствоване“ именованом „нова Европа“, а који су у пређашњим епохама дуго били сматрани територијама сасвим изван Европе, или, пак, њеном периферијом.

Разнолики, микро и макро аспекти феномена „нове“ музике у периоду између два светска рата били су разматрани на примерима из историје чешке, немачке, аустријске, руске, пољске, словачке, мађарске и српске музике. Посматрајући однос „нове“ музике према наслеђу прошлости и традицији, указујући на повезаност збивања у пољу музике са идеолошким превирањима и моралним дилемама времена, истичући интензитет и блискост међународног дијалога музичких стваралаца, теоретичара и музиколога на путевима ширења идеја „нове“ музике, указујући, такође, на аспекте њене рецепције и критичког вредновања, саопштени реферати остварили су широк пресек кроз сва најзначајнија подручја музичке епохе и потврдили динамичну слику о њеној стилској поливалентности. Захваљујући не само радовима домаћих, чешких музиколога, већ и прилозима колега из Немачке, Велике Британије и Словеније, посебно су били истакнути аспекти стваралаштва и доприноса главних представника чешке музичке Модерне и протагониста прашке авангарде.

Неколико реферата, посвећених делатности Алојза Хабе и његових савременика и следбеника, потврдили су јединствену позицију овог ствараоца у европским токовима прихватања и ширења идеја и композиционе праксе „нове“ музике. Један од дојена музиколошког колоквијума у Брну, Јиржи Вислоужил (Jiří Vysloužil, Брно), размотрио је Хабинину композиторску позицију на размеђи традиције и авангарде, док су новине у Хабином теоријском спису *Ново учење о хармонији (Neue Harmonielehre)* биле предмет реферата Лубомира Спурњег (Lubomír Spurný, Брно). Парадокси музичке авангарде у Чешкој, као и термилошки проблем дефинисања категорије „нове музике“ у чешким написима из двадесетих година, нашли су се у центру пажње Мирослава Чернија (Miroslav Černý, Праг) и Јиржи Давида (Jiří David, Брно). На специфичности позиције стваралаштва и стилског усмерења композитора Фиделиа Ф. Финкеа, који се, будући следбеник Шенберга и близак Хабин пријатељ, афирмисао као једна од најистакнутијих авангардних фигура прашког музичког живота у деценијама између два светска рата, скренули су пажњу реферати Торстена Фукса (Torsten Fuchs, Регензбург, *Загонејка Нове музике – две стазе, два различита одговора. Финкеов круг и Финке као њрекрејнишца*) и младог словеначког колеге Јернеја Вајса (Jernej Weiss, Љубљана–Регензбург). Посматрајући у контексту Финкеовог рада делатност Славка Остерца, који се након повратка са прашких студија код Хабе, у новој југословенској Краљевини декларисао као носилац изразито прогресивних тенденција, Вајс је с правом поставио питање оправданости сагледавања Остерчевог дела на линији прашке музичке авангарде. Историјат рецепције композиција Ервина Шулхофа (Erwin Schulhoff), чешког композитора и пијанисте, једног од првих који се након Првог светског рата у Немачкој придружио дадаистима, а по повратку у Праг, на првој линији авангардног музичког фронта изводио четврттон-

ска Хабина дела и свирао jazz у позоришту Восковеца и Вериха, био је централна тема реферата Изолде фон Ферстер (Isolde von Foerster, Мајнц).

Рефлексије динамичне музичке атмосфере Прага и одједи педагошке традиције прашког Конзерваторијума, на коме су, поред Хабе, у периоду између два светска рата водећу реч имали и Вићеслав Новак и Јозеф Сук, могли су се пратити кроз реферат Видмара Хадера (Widmar Hader, Регензбург), посвећен немачком композитору Јоханесу Бамеру (Johannes Bammer), као и кроз рад Катарине Томашевић (Београд) која је, говорећи о физиономији и типологији српске музичке Модерне, покретнула и питање стилског плуларизма посматране „нове“ музичке епохе. На путевима размишљања о доминантним и успутним стилским токовима у европској музици прве половине XX века, нашла су се такође излагања Волфрама Хадера (Wolfram Hader, Регензбург) о вези Југендстила и „нове“ музике, као и енглеског музиколога Џефрија Чуа (Geoffrey Chew, Егам), о наслеђу натурализма и декаденције у операма *Зайиси из мртвог дома* Леоша Јаначека и *Браћа Карамазов* Отокара Јеремиаша, обеју компонованих према истоименим делима Достојевског.

Сведочећи о актуелности дијалога музикологије и теорије музике, рад представника америчке аналитичке школе Џона Новака (John Novak, ДеКалб, САД), базиран на примени шенкеријанске (Schenker) праксе у обради музичког материјала, био је усмерен ка идентификовању типичних одлика композиционо-формалног поступка и, посебно, хармонског стила Јозефа Сука.

У координатном пољу централних тема и метода „нове музикологије“ остварени су били како реферат Терезе Хавелкове (Tereza Havelková, Праг) о третману музике Оријента у стваралаштву Милослава Кабелача (Miloslav Kabeláč), тако и уверљиво разматрање аустријског музиколога Доминика Швајгера (Dominik Schweiger, Беч) који је сагледавању рецепције стваралаштва Леоша Јаначека у текстовима објављеним на немачком говорном подручју приступио са позиција деконструктивистичког, постмодерног дискурса о идентитету.

Слику о значајној улози музичара „прве Чешке републике“ у обликовању „нове“ музичке физиономије европске културе у деценијама након Првог светског рата употпунили су реферати Милослава Блахињке (Miloslav Blahůnka, Братислава) о заступљености савремене опере на репертоару Словачког народног позоришта, Власте Рајтерерове (Vlasta Reittererová, Беч – Брно) о моралним поукама опера Ферстера (Foerster), Острчила, Финкеа и Улмана (Ullmann), Јудит Филер (Judith Fiehler, Вашингтон) о фестивалу Друштва за савремену музику (ISCM), одржаном у Прагу 1924. године и излагање Рудолфа Печмана (Брно) о улози Паула Нетла (Nettl) у иницирању и остварењу заједничког рада немачких и чешких музиколога.

У стилској слици Европе значајна због утемељења и развоја експресионизма као водећег правца епохе, јединствена по композиционо-техничким тековинама Нове бечке школе, историја аустријске и немачке музике била је у четвртој деценији прошлог века истовремено снажно обележена и непосредним акцијама злоћудне нацистичке политике,

прогонима не само музичара – Јевреја, већ и свих оних који су јавно исказивали отпор владајућој идеологији. Два реферата немачких колега управо су и била посвећена Францу Шрекеру (Franz Schreker) и Готфриду фон Ајнему (Gottfried von Einem), истакнутим промотерима праксе Нове бечке школе који су се били нашли на удару режима. Док је Клаус Мелнер (Klaus Mehner, Лајпциг), говорећи о Шрекеровом педагошком раду, његову класу композиције сагледао као доминантни европски модел, Херман Јунг (Hermann Jung, Манхајм) је указао на визију нове Европе у Ајнемовој опери *Данилонова смрт*, компонованој током првих година Другог светског рата према истоименој Бихнеровој (Büchner) драми. Пошавши од питања које је својевремено поставио Албан Берг: „Зашто је Шенбергова музика тако тешко разумљива?“ – Максимилијан Хоенегер (Maximilian Hohenegger) се у свом излагању првенствено задржао на проблему рецепције „нове“ музике. Рад Татјане Беме-Мелнер (Tatjana Böhm-Mehner, Лајпциг), пак, донео је низ занимљивих података о појави првих електричних инструмената и њиховом увођењу у композиторску праксу двадесетих и тридесетих година.

Троје музиколога млађе генерације побринуло се да учесници скупа у Брну стекну прецизнији увид и у збивања на совјетској музичкој сцени. Кроз рад Евгеније Лианскаје (Њижни Новгород), динамично је осветљен несвакидашњи уметнички лик Јозефа Шилингера (Josef Schillinger), композитора и теоретичара украјинског порекла који је у Совјетском Савезу основао први jazz оркестар, а након емиграције, наставивши се 1928. године у Њујорку и поставши предавач на универзитету Колумбија, ширио идеје руске авангарде и развио свој сопствени систем музичке теорије. У свом аналитички конципираном реферату, Светлана Клибова (Москва) је појаву такозваних „синтетичких акорада“ у хармонском стилу руске музике првих трију деценија XX века сагледала из аспекта укрштања савремене теоријске и композиционе праксе. Развој совјетске теоријске мисли о музици нашао се у фокусу пажње и Илдара Кананова (Ildar Khannapov, Оклахома), који је у радовима Бејаева, Цукермана (Zukerman) и Мазела препознао снажне одјеке пољске феноменолошке школе и указао на значај Ингарденовог утицаја на руске интегралисте.

Реферати Тибора Талиана (Tibor Tallián, Будимпешта), који је изложио прегледну слику о концептима „нове“ музике у Мађарској између два светска рата и Стефана Кејма (Stefan Keum, Лајпциг), који је спровео анализу савремене геополитичке ситуације у радовима Карола Шимановског (Szzymanowski) као најизразитијег представника пољске музике у првој половини XX века, употпунили су слику о међуратној музичкој сцени изван територије европског Запада и дали потврду идеји о томе да у уметности, као ни у култури, оштрих граница нема, те да снага и богатство културног идентитета Европе леже управо у његовој разноврсности, пониклој на живој и плодној размени и слободном протоку идеја и стваралачких опредељења.

Ученицима скупа у Брну било је омогућено и да присуствују двома одличним концертним вечерима у оквиру фестивала *Моравска јесен* (наступ *Симфонијског оркестра из Санкт Петербурга* и концерт ансамбла *Schola Gregoriana Pragensis*), као и да посете узорно организован *Музички*

архив где се, осим богате колекције средњовековних рукописа, чува и комплетна заоставштина Леоша Јаначека. Упознавање са активностима сарадника *Архива*, који су већ остварили запажене резултате у дигитализацији грађе, као и са реформама спроведеним у наставним плановима и програмима Катедре за музикологију Масариковог универзитета, која на основне трогодишње студије уписује четрдесетак студената (од којих чак половина најчешће продужава магистарске и докторске студије!), уверили су нас да брига о музичком наслеђу и инвестирање у музику као струку заузимају високо место у хијерархији приоритета државне културне политике савремене Чешке републике.

Каијарина Томашевић

ПРЕПИСКА МЕЂУ МУЗИЧАРИМА

Научни скуп одржан у Лајпцигу 4. и 5. децембра 2003.

Међународни музиколошки скуп *Писма музичара као огледало наг-регионалних културних веза у Средњој и Источној Европи*, одржан у Лајпцигу почетком децембра 2003. године, у тематском погледу се надовезао на скуп приређен у Кемницу две године раније. *Spiritus movens* међународног пројекта чији су резултати представљени на овом скупу је професор Хелмут Лос (Helmut Loos), руководилац Музиколошког института Универзитета у Лајпцигу. Пројекат је окупио двадесет двоје музиколога из источне Европе (наводимо према редоследу наступа на скупу): Србије и Црне Горе, Словеније, Румуније, Мађарске, Словачке, Украјине, Чешке, Аустрије, Пољске, Литваније, Летоније, Естоније и Русије.

Главна идеја организатора целог пројекта и, посебно, овог завршног скупа, била је да се на основу проучавања преписке међу музичарима из средње и источне Европе, углавном вођене у 19. и 20. веку, стекну нова сазнања о снажној културној повезаности стваралаца са тих простора. Заиста, представљене кореспонденције садрже много драгоцених и интересантних мисли и аутопоетичких ставова уметника, као и њихових исказа о различитим појавама које су обележиле њихов рад и стварање, значајних не само за дубље истраживање њиховог индивидуалног рада, већ и епохе у којој су живели. Показало се да преписке представљају прворазредан извор за друштвено-културолошке студије, као и важан сегмент методолошке основе за писање историје музике. Кратко време трајања пројекта – две године – упућивало је на избор мањих, заокружених преписки, делова већих целина, уместо обраде целокупних кореспонденција музичара, што је посао за тимове истраживача, и то у дужем трајању.

Учесници скупа су донели критички приређене преписке, до сада необјављене, које се налазе у различитим архивама земаља из којих су дошли. Као што је сугерисао сам назив пројекта и скупа, проучене су оне преписке које су вођене између музичара из различитих земаља, обично